

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת יתרו

כן ולא

הלוח הימני של לוחות הברית מבטא את הנוכחות של ה' באופן חיובי, והלוח השמאלי מזהיר את האדם לא לפגום במה שמיועד להיות כלי לנוכחות האלקית

שלום לידידינו היקרים!

עשרת הדברות שבפרשה שלנו מחולקים לשני לוחות אבנים. אם מחלקים את עשרת הדברות לשני חלקים ניתן לראות שבאופן כללי החלק הראשון הוא מצוות שבין אדם למקום, והחלק השני הוא מצוות שבין אדם לחברו. מאפיין בולט נוסף בין שני החלקים הוא שבחלק הראשון יש מצוות עשה, בעוד בחלק השני יש רק מצוות לא תעשה.

האם יש קשר בין שני המאפיינים של שני הלוחות? האם החלק של המצוות שבין אדם למ'ום הוא במהותו קשור למצוות עשה, והחלק השני, שלא מדבר על מצוות שבין אדם למקום, קשור במהותו למצוות לא תעשה?

הלוח הימני – הנוכחות של ה' בעולם

הלוח הימני, שבו חמש המצוות הראשונות שבעשרת הדברות, בא להראות את הנוכחות של ה' בעולם. בתחילה ה' אומר שהוא נוכח בעולם, והוא הוציא את בני ישראל ממצרים. לאחר מכן ה' אומר שלא רק שהוא נוכח בעולם, אלא גם אין שום מקום ושום דבר שבו הנוכחות שלו לא נמצאת. בדיבר השלישי ה' אומר שכיוון שהוא נוכח בעולם, אסור לקרוא בשמו לשוא. כשם שכאשר קוראים לאדם הוא פונה למי שקרא לו, וזה לא יפה לקרוא לו סתם, גם ה' נענה למי שקורא לו, ומגלה את הנוכחות שלו, ואסור לקרוא לו סתם.

הדיבר הרביעי הוא מצוות שבת. על ידי מצוות שבת ה' אומר שהוא לא רק נוכח בעולם, אלא גם יש לו נחת רוח ותענוג מכך שהוא ברא את העולם ואת היהודים, ויש לו נחת רוח ותענוג מכך שהיהודים מרגישים את הנחת-רוח והתענוג שלו. הנחת-רוח שיש לה' מהמעשים שלו מבטאת עוד יותר את הנוכחות שלו, ואומרת שהוא לא רק נוכח, אלא הנוכחות שלו גם מלאה נחת ותענוג.

ממצוות שבת אפשר לעבור ישר למצוות "כבד את אביך ואת אמך". בשבת ה' מצווה אותנו לשים לב שיש לו נחת, ולכבד את השבת, ובמצוות כיבוד הורים ה' מצווה אותנו שתהיה לנו נחת מכך שהוא ברא אותנו. ה' רוצה שנשמח שנולדנו ונשמח בחיים שהוא נותן לנו, ולכן הוא מצווה אותנו לכבד את ההורים שהולידו אותנו.

אם כן, הלוח הימני מראה, על ידי המצוות שבו, את הנוכחות של ה' בעולם ואת הנחת רוח שלו. מה שה' נכנס לעולם ונוכח בו ומתענג ממנו – זה בא לידי ביטוי בעיקר במצוות עשה. על ידי המצוות הללו ה' נכנס לעולם ונוכח בו.

הלוח השמאלי – זהירות לא לקלקל

ממצוות "כבד את אביך ואת אמך", שהיא המצווה האחרונה בלוח הימני, אפשר לעבור למצוות "לא תרצח" שנמצאת בתחילת הלוח השמאלי. ה' רוצה שנייקר את החיים שהוא נתן לנו, ולכן הוא מצווה אותנו לכבד את ההורים שהולידו אותנו ונתנו לנו את החיים, ומצווה אותנו לשמור על החיים ולא להרוג. בדקות, המצווה לא להרוג היא גם לא לזלזל בחיים, של האדם עצמו ושל זולתו, ולא להעליב ו'לשפוך את דמו' של השני, ולגרום לו להיות פחות חי. ה' רוצה שנייקר את החיים שלנו, כיוון שהוא מייקר אותם, ונשמח בחיים שהוא נותן לנו, ונעשה איתם דברים טובים.

מצוות 'לא תרצח', כמו כל המצוות שבלוח השמאלי היא לא מצוות עשה, והיא לא מביאה את הנוכחות של ה' לעולם. להיפך, היא מזהירה את האדם לא לקלקל את הטבע המתוקן שה' נתן לו, טבע שעל ידו הנוכחות של ה' יכולה לבוא לידי ביטוי. ה' ברא את האדם כך שבאופן פשוט הוא שמח שיש אנשים אחרים, והוא נהנה בחברתם. ה' מזהיר את האדם לא לזלזל בחיים של אחרים, ובכך לא לקלקל את הטבע המתוקן שה' טבע בו, טבע שיכול להיות כלי להופעת הנוכחות של ה'.

כשם שה' מייקר את החיים שלנו, כך הוא מייקר את המשפחה שאנחנו מקימים, ומצווה אותנו 'לא תנאף'. מצוות 'לא תנאף' כוללת בתוכה גם את כל מה שיכול להרוס את המשפחתיות, חוסר צניעות ברחוב ובתקשורת, ותפיסות לא נכונות לגבי קשר טוב בין איש ואשה.

גם כאן, ה' ברא את האדם כך שהוא שמח להקים משפחה ולהוליד ילדים. האדם מוזהר לא לקלקל את הטבע הזה ולא לפרוץ את גבולות המשפחה, על מנת שהוא יוכל להיות כלי להופעת הנוכחות של ה'.

כשם שה' מצווה אותנו לא להרוג, כך הוא מצווה אותנו לא לגנוב נפשות. אדם שגונב נפש הוא אמנם לא הורג, אבל הוא משתלט על אדם אחר כאילו הוא שייך לו. ה' מייקר את החיים שלנו, ורוצה שכולנו נחיה כמו אנשים, ולא שחלק יהיו אנשים, וחלק יהיו הנכסים שלהם. בדקות, מצוות 'לא תגנוב', שעוסקת בגנבת נפש, מכוונת גם לא לגרום לשני להיות זקוק לך בצורה שלא תהיה טובה לו. כלומר גם בדקות לא לנסות להשתלט על השני, ולחשוב שהוא שייך לך.

אם כן, המצוות שהן לא מצוות שבין אדם למקום, הן מצוות לא תעשה, והן באות להזהיר את האדם לא לקלקל את הטבע המתוקן שה' ברא בו, שיהווה כלי טוב לנוכחות ה'.

לא תחמוד

ה' אומר לאדם שביוון שהוא נותן לו את הטבע שלו ואת כל הדברים שיש לו - זה אמור להספיק לו, והאדם אמור לשמוח במה שיש לו. אם האדם היה מתייחס לכל הדברים שיש לו כמתנה מה', כאשר הדגש הוא על כך שה' אוהב אותו ורוצה בו ולכן הוא נותן לו את הדברים הללו - האדם לא היה זקוק לדברים של מישהו אחר. הבעיה מתחילה כאשר האדם לא תופס שהעיקר זה שה' נותן לו, אלא חושב שהעיקר זה מה יש לו ומה אין לו. כלומר הוא יודע שה' נותן לו, אבל העיקר אצלו זה לא מי נותן לו, אלא מה יש לו בסוף בפועל. ממילא האדם לא מרגיש את תשומת הלב שיש בנתינה של ה', ועסוק כל הזמן במדידה והשוואה של מה שיש לו לעומת מה שיש לשני.

בטבעו האדם שמח שה' אוהב אותו, ומחפש לחוש שה' אוהב אותו. אם האדם יהיה מודע לטבע הזה, ויחפש לחוש שה' אוהב אותו, הוא ירגיש בכל הדברים שיש לו את תשומת הלב של ה', ולא יהיה חסר לו דברים אחרים. אבל אם האדם לא שם לב לטבע הזה, ולא מודע לכך שהוא מחפש להרגיש שה' אוהב אותו, הוא ממיר את החיפוש הזה בחיפוש אחר דברים אחרים, שימלאו אצלו את החוסר בתשומת לב.

חמדנות גורמת לאדם לחשוב שאם יהיה לו את זה הוא יהיה מאושר ואם יהיה לו את זה הוא יהיה מאושר, וזה מקלקל את הטבע הפשוט שלו, לחשוב שאם הוא ירגיש את האהבה של ה' אליו הוא יהיה מאושר, כמו שאומר דוד המלך "ואני קרבת אלקים לי טוב". ה' רוצה שהאדם ישים לב לטבע שהוא טבע בו, לרצות להרגיש את האהבה של ה', ולא יקלקל את הטבע הזה, ולכן הוא ציווה אותו במצווה האחרונה בעשרת הדברות - "לא תחמוד".

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

